

Örömmzenélés magyar cimbalommal

„Holtakkal cimboráló” népzeneészek találkoztak Marosvásárhelyen a Kultúrpalotában

Az Erdélyben jórészt elfeledett pedálcimbalommal ismerkedhettek meg Marosvásárhelyen a budapesti Hagyományok Háza által szervezett rendezvényen. A kétnapos találkozón örömmzenélésnek is részesei lehettek az érdeklődők.

A magyar zongorának is nevezett nagyméretű pedálcimbalom egyre ismertebb a nyugat-európai és az amerikai koncertterekben is. Erdélyben mégis nagyon kevesen játszanak rajta, csupán a sepsiszentgyörgyi Háromszék Táncgyűttes előadásaiban kap rendszeresen helyet. Ezen az áldatlan helyzeten szeretne változtatni az a találkozó és emlékkoncert, amelyet a hétvégén tartottak Marosvásárhelyen a magyar cimbalom címmel. A rendezvény lehetőséget biztosított a zenészek találkozására, az örömmzenélésre, ugyanakkor konkrét lépések is történtek arra, hogy a cimbalom visszakérüljön a különböző koncertekre.

A magyar zongora titkai

A kultúrpalotában múlt szombaton érdekes és némiképp ismeretlen hangszereket láthattak és hallhattak a marosvásárhelyiek és a turisták. Az előtérben az idős és ifjú Csurkulya József mutatta be a magyar találmányt: a pedálcimbalmot vagy nagycimbalmot. Míg a Magyarpéterlakáról származó édesapja a nagyméretű ütős hangszert hangolta, fia annak eredetéről és sajátosságairól beszélt. Bár pontosan nem lehet tudni, kik hozták be Európába és Magyarországra, az biztos, hogy elődje a kiscimbalom volt, amelyet ma is használnak Svájcban, de a szlovákok és ukránok által lakott vidékeken is. A trapéz alakú, nagyméretű cimbalmot – amelyet magyar zongorának is neveznek – a Shunda Vencel József budapesti hangszergyárban készítették az 1800-as évek vége felé, majd Bohák Lajos fejlesztette tovább. Hangereje a zongoráéval vetekszik. Csurkulya Józseftől megtudtuk: attól függően, hogy a zenész milyen ütőt használ, megváltoztathatja a hang színezetét. A cimbalom megszólaltatására alapvetően két darab dió- vagy akácából készült verőt használnak, de a hangszín megváltoztatására a zenészek megfordíthatják azt, és a kemény fogantyúrésszel ütik a húrokat.

Igazi rögtönzött szakmai megbeszélés zajlott a Kultúrpalota folyosóján, ahol ifjabb Csurkulya József sok mindent elárult a cimbalomról, amelynek ő és édesapja is igazi nagymesterei. Számára nem volt ismeretlen a marosvásárhelyi Kultúrpalota, hiszen a városban született, kisgyermekként megtanult cimbalmozni, de a klasszikus cimbalomoktatás hiányában, ütős szakon érettségizett a marosvásárhelyi Művészeti Líceum-

ban. Tanulmányait Budapesten folytatta: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem kamaraművész és cimbalomtanári szakán szerzett oklevelet.

A Gyergyóból érkezett fiatalabb és idősebb zenészek arra voltak kíváncsiak, hogyan hangolják a cimbalmot, és milyen anyagból készül. Megtudtuk, hogy acélhúrai vannak, a felső, úgynevezett rezonánstető mindig fenyőfából készül. Annak érdekében, hogy a hangszertest „megbírja” az erős húrok által kiadott hangokat, két vasgerendát is beépítenek a cimbalomba.

Két értékes hangszert hoztak Erdélybe

A magyar cimbalom kétnapos rendezvény főszervezője Kelemen László, a Hagyományok Háza igazgatója szerint a szombati napot az ilyen és ezekhez hasonló találkozóakra, ismerkedésekre szánták, hiszen elsősorban a cimbalom népszerűsítése, a zenészek és zenekarok feltérképezése volt a cél. Kelemen László arról is beszélt, hogy tavaly tavasszal ifj. Koszorús Kálmánnal dolgozott együtt a Maros Művészegyüttesnél, és egy gyermekelőadás elkészítése során derült ki számára, hogy Erdélyből kiszorult a cimbalom.

„Ennek két fő oka van: egyrészt nagyméretű, nehezen szállítható hangszer, régebb a cimbalomsoknak szekeret kellett fogadniuk, hogy a lakodalomba eljuttassák a hangszert. Másrészt nagy befektetést igényel, az ára 1–2 millió forint között mozog, s egy ekkora összeget a családok, de még az együttesek sem engedhetnek meg maguknak. Kálmival akkor megegyeztünk, Marosvásárhelyen szervezünk egy cimbalmos találkozót, hogy népszerűsítsük a hangszert. A fiatal, sok-

Ifjabb és idősebb Csurkulya a hangszer titkairól beszél az érdeklődőknek

A Kultúrpalota színpadán egyszerre öt cimbalmot szólaltattak meg

oldalú zenész azonban fiatalon elhunyt, de az akkor megbeszéltek alapján létrejött a találkozó és az emlékkoncert. A népzeneészekről szokták mondani, hogy a holtakkal cimborálnak, élő módon viszik tovább az öregektől tanult muzsikát. Ahogy Fodor Sándor Netti kalotaszegi primás mondta, ő már rég halott lesz, de a muzsikája él-

györgyi cimbalmos fogja tanítani. Fakas Albert eredetileg brácsásként dolgozott a Háromszék Néptáncgyűttesnél, és egy zenei darab kedvéért kezdett autodidakta módon cimbalmon tanulni. Megszerette a hangszert és Budapesten a Liszt Ferenc Zeneakadémián sajátította el szakszerű használatát.

Vasárnap az emlékkoncerten telt ház volt a Kultúrpalotában: a másfél órás zenei előadáson a barokktól Bartókiig, a hagyományos népzeneitől a cigányzenéig minden felcsendült.

ni fog, s milyen igazga van. A cimbalmos találkozóra kicsit Kálmival emléket tovább éltetjük” – fogalmazott Kelemen László.

A Hagyományok Háza a Csoóri Sándor programnak köszönhetően két nagy értékű cimbalmot is hozott Erdélybe, ajándékként. Az egyik a Kallós Alapítványhoz kerül Kolozsvárra, ahol a tervek szerint Bálint Zsombor oktatja majd az érdeklődőket. A másiknak a székelyudvarhelyi Kulturális Központ a gazdája, és előreláthatóan Fazakas Albert sepsiszent-

Régizenetől a kortárs zenéig

A szombati találkozón többször elhangzott: tévhit, hogy a 2016-ban hungarikummá vált cimbalom csak a népzenehez kötődik. A magyarországi történelmi forrásokban a cimbalom szó a 16. század második felében bukkant fel először. Egy 1543-ban Bécsben keltezett levél még hegedősöknek nevezi a cimbalmon játszó cigányokat: „a legkiválóbb hegedősök, a fáraók ivadékai játszanak itt, akik nem ujjal pöngetik a húrokat, hanem faverővel verik, és teli torokkal énekelnek hozzá.” Korábról, 1567-ből is fennmaradt említés Cimbalmos Imre nevű diákról. A 17. század magyar főúri zenéjének a dudával, hegedűvel, virginállal egyenrangú hangszere. Végleges helyét a cigányzenekarokban a 18. század folyamán foglalta el. A Schunda Vencel József által kifejlesztett, ma is használt nagycimbalom már minden műfajban helytáll. Példaként említették, hogy Erkel Ferenc a Bánk Bánban, Kodály Zoltán a Hány János dalművében is alkalmazta a két verővel megszólaltatott ütős hangszert. Kortárs lengyel zeneszerzők nagy szeretettel írnak darabokat a cimbalomra, és akinek ismerős Balogh Kálmán ne-

ve, az tudhatja, hogy ő világszerte jazz zenét is játszik a cimbalmon.

Ifj. Koszorús Kálmán-emlékkoncert

A találkozóra nemcsak cimbalmosok jöttek el, hanem a Magyar Állami Népi Együttes zenekara, a néptáncosok és népzeneészek által jól ismert Pál István Szalonna és Radics Ferenc is. Így nemcsak cimbalmosokkal, hanem nagybőgősökkel és hegedűsekkel is találkozhattak az erdélyi magyar és cigányzenészek. A Kultúrpalota nagytermének színpadán, de a Kisteremben is rögtönzött örömmzenélés volt, bekapcsolódhatott bárki, aki magával hozta hangszert, de a hallgatóságot is szívesen fogadták.

Vasárnap az emlékkoncerten telt ház volt a Kultúrpalotában: a másfél órás koncerten a barokktól Bartókiig, a hagyományos népzeneitől a cigányzenéig minden felcsendült. A Bernády által épített Kultúrpalotában még soha nem szólalt meg egyszerre a színpadon öt cimbalom. A fergeteges koncerthez hozzájárultak a Magyar Állami Népi Együttes jelenlevő tagjai, a marosvásárhelyi Üver zenekar, de Kásler Magdi és Navratil Andrea énekesek is. Jó volt a kivetítősázon látni ifj. Koszorús Kálmánt, ahogy a cimbalom fölül hajol. Emlékét nemcsak ezzel a koncerttel szeretnék megőrizni, hanem egy alapítványt is létrehozni, amely a fiatal zenésztalálkozókat fogja támogatni.

A koncert végén sokan közelről is szemügyre vették a színpadon levő trapéz alakú ütős hangszereket, amelyet első alkalommal népszerűsítettek Marosvásárhelyen, de megígérték, évente visszatérnek, hogy a magyar cimbalom egyre népszerűbb legyen, újra méltó helyre kerüljön a népi együtteseknél, mulatságokban és koncertterekben is.